

Pochinkova M. Features of the application of the exercise method in the classes on «Ukrainian language (in the professional direction)» for future primary school teachers

The article reveals the peculiarities of the application of the method of exercises in the classes on «Ukrainian language (in the professional direction)» for future primary school teachers. It is determined that the system of exercises and assignments in the course of UYPPS contributes to the improvement of the student's language level, the development of professional qualities, the improvement of acquired spelling and punctuation knowledge, the skills of students, the optimization of the learning process and cognitive activity. The examples of exercises that are characterized by such basic qualities are given: multivector, which makes it possible to take into account the various factors of its use in the educational process, to purposefully form the components of the written competence of students; Integrity, focused on accounting for all aspects of student speech development; Organic, expressed in the fact that the proposed system of tasks is part of a higher-level system aimed at nurturing the language personality.

Key words: exercises, method of exercises, Ukrainian language (in the professional direction), future teachers of primary classes.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2017 р.

Прийнято до друку 25.05.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Горошкіна О. М.

УДК 821.161.2.02(091)

В. Ф. Пушко

**ДИСКУРС ПОСТМОДЕРНІЗМУ В НАУКОВІЙ І
МЕТОДИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ**

Найактивніше постмодернізм заявив про себе в американській літературі другої половини ХХ ст. У 80-ті роки постмодернізм входить у міжнародну фазу, причому як явище не лише літератури, а й загалом культури, філософії. Відбувається розширення суспільно-наукового ареолу терміна: з літературознавчого він перетворюється на загальноживаний, стає визначенням умонастрою, що дає змогу говорити про феномен постмодернізму [1, с. 22]. На сьогодні відсутнє єдине уніфіковане визначення постмодернізму. На думку Таміли Кравченко, «це не означає, що неможливо хоча б тезисно намітити його основні риси, зокрема в царині літературного твору» [2, с. 60]. На появу постмодернізму не могли не зреагувати літературознавці, філософи, методисти тощо.

Мета нашої розвідки – розглянути різні варіанти вірогідних аналітичних інтерпретацій проблеми розвитку постмодернізму в історичному контексті науково-методичної літератури.

Останнім часом постмодернізм не називають «найновітнішим чи найпередовішим напрямом у розвитку мистецтва» [3, с. 13], а дискусії над визначенням постмодернізму не перестають вщухати. Участь у полеміці беруть не лише «чисті» теоретики, а й «практики» – письменники, твори яких відносяться саме до постмодернізму. До таких авторів належать американські майстри слова, як В. Гасс, Д. Бартельм та Дж. Барт. Вагомість їхніх праць у тому, що явище постмодернізму вони розглядають «із середини» самого постмодернізму і на практиці апробовують різні постмодерні засади. У сучасній світовій літературі відбуваються певні процеси і суть їх у тому, що жоден метод, напрям чи стиль не в змозі претендувати на цілковите володіння реальністю. Тому це дає змогу нам казати про новий етап в сучасній світовій літературі. «У мистецтві, літературі, філософії постійно йде схрещення різних жанрів і методів, контамінація (схрещування, змішування) образів і понять з різних епох, і опанування метамовою, рух у бік її універсального застосування» [4, с. 55]. Такі твори, де йде змішування образів, схрещування понять, не будуть зрозумілі простому читачеві, не підготовленому в термінології. Ігор Бондар-Терещенко зауважує, що «постмодернізм за своїм світобаченням залишається неприступний не тільки для мас, а й для більшості «наських інтелектуалів» [5, с. 58]. Читцеві буде важко провести паралель між сучасними подіями й подіями колишнього (історії), якщо він їх погано знає (не підкріплений фактами). У нашому випадку термін «пост-історія» – синонім постмодернізму. Постмодернізм – це культура після вчинків, коли всі вони вже здійснені» [5, с. 57]. Для постмодерніста характерний погляд на світ як на щось невизначене, незрозуміле, часом ірреальне утворення. Т. Кравченко зазначає, що «письменник і не мусить дошукуватися кінченного сенсу людського існування, бо це, зазвичай, призводило до нав'язування певних стереотипів мислення, поглядів тощо» [2, с. 60]. І все ж, якщо «сенса неможливо знайти, його слід створити» [6, с. 37] шляхом занурення в уже написані художні твори, зрозумівши всю безпідставність претензій на оригінальність індивідуальної творчості, перетворити на «переосмислювача» відомих цитат, уривків, фрагментів, сюжетів. Для постмодерніста це є своєрідною деканонізацією попередньої культурної традиції, а з іншого боку – спеціальною установкою на те, щоб у художній творчості перейти від смерті Бога (Ф. Ніцше) до смерті автора. Ідеться про закономірні наслідки загальної «деконструкції» (Ж. Дерріда) світу, його цілісної картини. Тому «постмодерніст виходить за межі усталених у літературі жанрів, традицій, «сплавляючи» воєдино різномірні художні принципи в межах одного твору» [2, с. 61]. Трохи пізніше до терміна «постмодернізм» звертається англійський учений У. Еко. Він переконаний, що

«постмодернізм – це не фіксоване хронологічне явище, а певний духовний стан, якщо завгодно і ставлення до праці» [7, с. 101]. Постмодернізм – об'єктивна даність, спричинена соціокультурною ситуацією у світі, й, зокрема, в Україні. Слушно говорить Л. Тарнашинська, що постмодернізм слід сприймати «як ланку в ланцюгу культурно-історичних епох загалом і літературного поступу зокрема» [8, с. 23]. Г. Сиваченко подає своє визначення, вважаючи, що «постмодернізм – це... «після модернізму», хоча традиції мистецтва, заперечувані модернізмом, парадоксально відновлюються в постмодернізмі, але у вигляді своєрідної боротьби смислів, «гри в бісер». Постмодернізм сміється там, де модернізм був серйозним. Постмодерністське мистецтво являє собою ніби певні, позбавлені якості площини, тут слова не мають «власного місця», а лише відбиваються одне в одному, завдяки чому комедія урівнюється з трагедією, страх межує зі сміхом, краса в з повторністю. а реальність із сновидінням» [4, с. 60].

Автори постмодерністських творів, використовуючи прийоми постмодернізму (іронію, пародію, гру слів) намагаються показати нам, читачам, дійсність світу. Як зазначає Ростислав Семків, «постмодернізм – іронія: якщо визначити постмодернізм за якоюсь однією з його рис, то, напевне, найхарактернішою була б ентропія, невизначеність, релятивність, відмова від визнання можливості апріорної істини. Відсутність ієрархій, тотальна компрометація авторитетів, безглуздість полеміки і тому – іронія» [9, с. 6]. Його праця є спробою розробки типології постмодерної іронії як маркера, що вказує на постмодерний текст. Автор зазначає, що «існують певні маркери, що в той чи той спосіб спрямовують інтерпретацію, виправдовують її. Такими маркерами в постмодерному тексті є гра без правил та іронія випадковості. Літературні тексти функціонують як «ігрові простори», тобто як «тимчасові світи серед світу звичайного в собі дійства» [9, с. 7]. Виникає запитання, чому ж пост-модернізм, а не новомодернізм? Тому що пост – це наступність, це щось більш нове, можливо протилежне попередньому. Має рацію Таміла Кравченко, зазначаючи, що «постмодернізм – це те, що відбувається «після модернізму», хоча за своєю внутрішньою структурою в ньому суперечливо переплітаються всі ті явища культури, які заперечувалися модернізмом. Скажімо навіть так: постмодернізм – це принципово не модернізм; він іронізує там, де модернізм був трагічним... У філософському плані це є... грою людини зі світом, письменника з тканиною художнього твору..., проблема гри набуває надзвичайної актуальності в постмодернізмі» [2, с. 30].

Дослідник 1971 р. Іхаб Хассан констатує: «Ми є свідками модерністського руйнування форми до такої міри, коли сумнівною стає сама ідея форми і цей сумнів потребує переосмислення всіх художніх засобів» [10, с. 234]. «Постмодернізм трактується Хассаном як мистецтво мовчання, ворожнечі, смерті, яке створює специфічну мову двозначності,

словесної гри, тобто констатується народження принципово нового – порівняно з модерністським – етапу формотворення» [1, с. 9].

Чимало дослідників постмодернізм відносять до ключових його характеристик самопародіювання. Зокрема, американський теоретик Р. Пуар'є відзначив, що, коли «раніше пародія була майже цілковито спрямована на щось інше – один автор пародіював іншого чи літературні смаки певного періоду, то тепер літературна самопародія знущається сама з себе» [11, с. 339]. Отже, вона піддає сумніву не стільки правильність будь-якої літературної структури, скільки взагалі саму спробу створити якусь літературну форму. Головною прикметою постмодерністської літератури не компоновка цитат у структуру, а їхня апробація – переоцінка й пародіювання, Олександр Яровий щодо постмодернізму іншої думки: «Пост-модернізм – брехня в квадраті. Майстерно, продумана, відточена супер-брехня, завдання якої – малопримітними методами віддалити людину від усього святого» [12, с. 5]. В українську літературу постмодернізм увійшов непомітно. У поезії він найбільш притаманний Е. Андіївській, С. Гостиняку, у прозі – Ю. Андруховичу, Є. Пашковському, О. Забужко. Наш український постмодернізм фактично ще не досліджений. Його вважають чимось маргінальним (від лат. – край, межа), що стоїть осторонь від світового процесу. Першою спробою в Україні висвітлити феномен постмодернізму широко та об'єктивно, його теорію і практику, став міжнародний симпозіум «Постмодернізм і сучасна література», який відбувся в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка у вересні 1993 р. Лілія Лавринович прийшла до висновку, що «постмодернізм, як відомо, – результат не лише тотальних технологій, а й тотальних ідеологій. Західний постмодернізм – продукт передусім постіндустріального, споживацького суспільства, орієнтований на масового читача, хоча в кращих своїх зразках поліфункціональний, багаторівневий. Східноєвропейський постмодернізм, зокрема й український, – передусім посттоталітарне, постколоніальне мистецтво» [13, с. 39]. У сучасній критиці існує кілька принципів диференціювання літературних явищ, що входять до постмодерністського дискурсу.

Укладач «Малої енциклопедії актуальної літератури» В. Єшкілев поділив постмодерністів на два періоди: 80-х та 90-х років. До першого він відносить таких письменників, як Ю. Винничук, Ю. Андрухович, Є. Пашковський, В. Неборак та ін. До другого – Ю. Іздрика, І. Андрусюка. На наш погляд, В. Єшкілев не зовсім послідовний і чіткий у принципах розмежування письменників. Є ще один, традиційний для української літератури, поділ письменників «постепохи». Його запропонувала Р. Харчук. Перші (Ю. Андрухович, О. Забужко, М. Рябчук) свідомо орієнтуються на європейську традицію, інші (В. Медвідь, Є. Пашковський, В. Герасим'юк) «акцентують на національному колориті й селі як метафорі» [14, с. 8]. Наприклад, В. Даниленко, не відкидаючи генераційного розмежування письменників,

виділяє дві літературні школи: житомирську та галицьку. Як бачимо, проблема українського постмодернізму по-різному представлена на сторінках журналів і газет. Це дискусійні питання, які поступово вирішуються в літературному процесі за останні десятиліття. Відверто можна сказати, що демонстративно широко постмодерністські тенденції, знаки, прийоми, сьогодні використовує Ю. Анрухович та інші молоді поети, новелісти. Їхня творчість інколи видається навіть «сконструйованою» за західними зразками або під їхнім впливом.

Отже, постмодерністська творчість передбачає естетичний плюралізм на всіх рівнях (сюжетному, композиційному, образному, характерологічному), повноту уявлення без оцінок, співтворчість читача й письменника, міфологізм мислення, поєднання історичних і позачасових категорій тощо. Постмодернізм зміг зрости лише в культурі, яка включала надбання попередніх періодів, зокрема, пройшла етап модернізму. Підґрунтям постмодернізму стали філософські настанови Ніцше, Шпенглера та інших дослідників.

Перспективу наших подальших досліджень вбачаємо у створенні спецкурсу для магістрантів-філологів, присвяченого вивченню проблем постмодернізму і творчості українських письменників-постмодерністів.

Список використаної літератури

- 1. Денисова Т.** Феномен постмодернізму: контури, орієнтири / Т. Денисова // Слово і Час. – 1995. – № 2. – С. 22.
- 2. Кравченко Т.** Постмодернізм – це принципово не модернізм / Т. Кравченко // Слово і Час. – 1999. – № 3. – С. 60.
- 3. Коваль М.** Джон Барт як інтерпретатор постмодернізму / М. Коваль // Слово і Час. – 2000. – № 6. – С. 13.
- 4. Сиваченко Г.** Зрушення кордонів: постсоцреалізм чи постмодернізм? / Г. Сиваченко // Слово і Час. – 1991. – № 12. – С. 55.
- 5. Бондар-Терещенко І.** Апорія постмодерну / І. Бондар-Терещенко // Слово і Час. – 1999. – № 3. – С. 57–58.
- 6. Франкл В.** Человек в поисках смысла / Франкл В. – М., 1990.
- 7. Иностр.** литература. – 1988. – № 10. – С. 101.
- 8. Тарнашинська Л.** Такі різні, цікаві слова... / Л. Тарнашинська // Слово і Час. – 1999. – № 7. – С. 23.
- 9. Семків Р.** Постмодернізм та іронія (Типологізація нетипового) / Р. Семків // Слово і час. – 2000. – № 6. – С. 10.
- 10. Hassan I.** Desmemberment of Orpheus / I. Hassan // NY. – 1971. – С. 234.
- 11. Poirier R.** The politic of self-parody / R. Poirier // Partisan review. – 1968. – № 3. – P. 339–342.
- 12. Яровий С.** Скажу як є / С. Яровий // Літ. Україна. – 2001. – 1 бер.
- 13. Лавринович Л.** Сучасний український постмодернізм – напрям? стиль? метод? / Л. Лавринович // Слово і Час. – 2001. – № 1. – С. 39.
- 14. Харчук Р.** Покоління постепохи (Проза) / Р. Харчук // Дивослово. – 1998. – № 1. – С. 8.

Пушко В. Ф. Дискурс постмодернізму в науковій і методичній літературі

Автор статті аналізує різні варіанти вірогідних аналітичних інтерпретацій проблеми розвитку постмодернізму в історичному контексті науково-методичної літератури.

Нині проблема розвитку українського постмодернізму по-різному представлена на сторінках журналів і газет. Автор статті звертає увагу на те, що в сучасній критиці існує кілька принципів диференціювання літературних явищ, що входять до постмодерністського дискурсу. У поезії постмодернізм найбільш притаманний Е. Андієвській, С. Гостиняку, у прозі – Ю. Андруховичу, Є. Пашковському, О. Забужко та ін.

Ключові слова: постмодернізм, сюжет, композиція, контамінація, деканонізація, напрям, стиль, дискурс, літературні явища, міфологізм, методична література.

Пушко В. Ф. Дискурс постмодернізму в науковій і методичній літературі

Автор статті аналізує різні варіанти аналітичних інтерпретацій постмодерністських проблем. Тепер проблема українського постмодернізму по-різному представлена в журналах і газетах. Автор статті відзначає, що в сучасній критиці існує кілька принципів диференціації літературних подій, які є постмодерністським дискурсом. В поезії постмодернізм найбільш притаманний Е. Андієвській, С. Гостиняку, в прозі – Ю. Андруховичу, Є. Пашковському, О. Забужко і др. Це дозволяє побачити його характерні особливості для розробки методологічних принципів розуміння цієї тенденції в літературно-історичному контексті.

Ключевые слова: постмодернізм, сюжет, композиція, контамінація, деканонізація, напрям, стиль, дискурс, літературні явища, міфологізм, методична література.

Pushko V. The discourse of postmodernism in the scientific and methodological literature

The author of the article analyzes different variants of analytical interpretations of the post-modernist problems. Now the problem of Ukrainian postmodernism is variously represented in magazines and newspapers. The author of the article points out that in modern criticism, there are several principles of differentiation of literary events that are postmodern discourse. In poetry postmodernism is most peculiar to E. Andiyevskiy, S. Hostyniyak in prose – Yu. Andruhovich, E. Pashkovskiy, O. Zabuzhko etc. It allows to see its characteristic features to work out the methodological principles of understanding this trend in the literary historical context.

Key words: postmodernism, plot, composition, direction, style, discourse, literary events, methodical literature.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2017 р.

Прийнято до друку 25.05.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 378:[316.77:37]

Н. Ю. Родюк

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

На зламі тисячоліть в Україні відбуваються серйозні соціально-економічні зрушення, які ведуть до реформування системи освіти. У свою чергу сучасна освіта повинна створювати передумови до виховання людини, якій були б притаманні найкращі соціальні цінності. Відомо, що професійна, компетентна, конкурентоспроможна, з чіткими громадянськими позиціями та особистим духовно-світоглядним вибором особистість здатна до оновлення суспільства, забезпечення державності України, розвитку її економіки та культури. Тому такий результат можна забезпечити лише глибокими реформаційними кроками, оновленням змісту освіти та застосуванням нових педагогічних підходів до навчання, упровадженням інформаційних і комунікаційних технологій, які модернізують процеси розвитку суспільства.

На цьому етапі виявляється неоднозначність підходів до трактування дефініції «професійна комунікація» в педагогічній освіті. Її багатоаспектність вимагає детермінування методологічних основ дослідження. Оскільки комунікація – це процес обміну інформацією, то проблема її результативності вважалася ґрунтовною в усі віки існування людства.

Стосовно педагогічного процесу комунікація, як відомо, є основою всієї педагогічної діяльності. Однією з обов'язкових якостей випускника педагогічного університету є володіння педагогічною комунікацією. Проте ця проблема залишається досі остаточно не розв'язаною.

Дослідженню питання педагогічної комунікації та комунікативної компетентності випускника вищого педагогічного закладу присвячені численні праці відомих науковців: О. Бодальова, В. Куніциної, В. Роздобудько, М. Страхова, Н. Кузьміної, Н. Волкової, В. Моргуна, І. Когут, О. Жирун, К. Дмитренко та інших.

Метою статті є визначення сутності поняття «комунікація» та «професійно-педагогічна комунікація» в аспекті сучасної освіти.

Для визначення поняття «педагогічна комунікація» необхідно проаналізувати поняття «комунікація». Комунікація – від лат. *communico* – робити спільним: ділитися, наділяти, обмінюватися, радитися, спілкуватися, приєднувати, зв'язувати, з'єднувати, брати участь. Комунікація – це спілкування, передавання інформації від людини до